

Модельна навчальна програма
«Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова та література)»
Для 12-13 класів допрофільної середньої освіти за професійним спрямуванням
спеціальних закладів загальної середньої освіти
для здобувачів освіти з порушеннями інтелектуального розвитку

(авт. Богдадюк М. В., Кулинич І.І., Сердюк М. Г.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від №)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Модельна навчальна програма «Інтегрований мовно - літературний курс (українська мова та література). 12-13 класи» визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів 12–13 класів з мовно-літературної освітньої галузі, пропонований зміст інтегрованого мовно-літературного курсу та види навчальної діяльності учнів, спрямовані на реалізацію очікуваних результатів на основі пропонованого змісту. Програма для учнів з інтелектуальними порушеннями 12 класів побудовано з урахуванням вимог концепції Нової української школи, що передбачає розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних можливостей, особливостей і потреб, формування загальнолюдських цінностей, розвиток самостійності, плекання творчості й допитливості, оволодіння життєвими компетентностями.

У програмах враховано рекомендації концепції Нової української школи щодо формування в учнів ключових життєвих компетентностей: комунікація державною мовою, інформаційна та медіа грамотність, пошук і засвоєння знань упродовж життя, повага до закону, громадянська компетентність, дотримання прав людини, відкрите розуміння своєї народної ідентичності та повага до різних культур, здоровий спосіб життя та екологічна свідомість. Вправи і завдання підібрано так, що їхній зміст дозволяє формувати ключові життєві компетентності.

Метою інтегрованого мовно-літературного курсу «Українська мова та література» є надання учням такої мовної освіченості та мовленнєвого розвитку, які б допомогли їм успішно увійти у соціокультурний простір країни та адаптуватися й інтегруватися в ньому по закінченні школи. Завданнями навчання української мови учнів з інтелектуальними порушеннями 12-13 класів виступають: навчання усному і писемному мовленню, формування умінь спілкуватися у різних ситуаціях спілкування, прищеплення етичних і моральних рис школярам, їхній розумовий розвиток та корекція психофізичних недоліків, виховання любові до української мови, формування особистісних рис засобами української мови.

Відповідно до вимог сьогодення,

змінюється стратегія і тактика навчання учнів з інтелектуальними порушеннями української мови. Головна увага звертається на актуальну мету мовної освіти: різнобічний, а особливо мовленнєвий розвиток учнів, чому й підпорядковано завдання системного вивчення мови. удосконалення навички читання, умінь читацької діяльності; формування основ читацької культури у школярів, виховання потреби читати художню літературу, прищеплення інтересу до книги як джерела інформації, навчання сприймати художній твір як явище мистецтва; розумовий розвиток учнів і корекція його недоліків засобами художньої літератури, формування особистості учнів засобами художньої літератури. Зміст програм спрямовано на очікувані результати. Добір змістового наповнення програм для кожного класу базується на дотриманні дидактичних принципів доступності, послідовності, системності, доцільності, достатності, наступності у навчанні. Зміст подається з врахуванням наступних чинників: відповідність матеріалу віковим, розумовим та фізичним можливостям учнів; послідовне засвоєння (практичним шляхом) літературознавчих та мовознавчих понять, системне розміщення матеріалу, чим забезпечується адекватність його сприймання, розуміння, запам'ятовування з подальшим усвідомленням для використання у навчанні та життєдіяльності, реалізація у змісті системи моральних, етичних та художньо-естетичних уявлень, що відповідають вимогам до виховання національно свідомих громадян України. Для оновленого змісту характерна українознавча спрямованість.

Програмний матеріал подано з урахуванням міжпредметних зв'язків, що забезпечить розширення світогляду учнів, формування у них умінь застосовувати знання з української мови та літератури у процесі вивчення інших предметів та у повсякденному житті. Формуючи у школярів уміння говорити, учитель опирається як на готові зразки мовлення (озвучені тести діалогічного і монологічного характеру), так і на різноманітний дидактичний матеріал (запитання, опорні слова, предметні та нескладні за змістом сюжетні малюнки, спеціально створені уявні мовленнєві ситуації спілкування тощо). У програмах враховано рекомендації концепції Нової української школи щодо формування в учнів ключових життєвих компетентностей: комунікація державною мовою, інформаційна та медіа грамотність, пошук і засвоєння знань упродовж життя, повага до закону, громадянська компетентність, дотримання прав людини, відкрите розуміння своєї народної ідентичності та повага до різних культур, здоровий спосіб життя та екологічна свідомість. Твори підбрано так, що їхній зміст дозволяє формувати ключові життєві компетентності. Тому в програмах наскрізно втілено ключові компетентності, які спрямовують розвиток і корекцію особистісних рис кожного учня та самореалізацію його у подальшому житті: функціональні компетентності: мовна, естетична, культурологічна, діяльнісна, комунікативна; мотиваційні компетентності: розвиток творчих здібностей,

здатності до навчання, креативності, що передбачає самостійність мислення; соціальні компетентності: розвиток комунікативних якостей, здатності вирішувати різноманітні питання; формування загальнолюдських і світоглядних ціннісних орієнтацій. Індивідуальна система письмових робіт, групова форма проведення занять з усного мовлення сприятимуть розвитку зв'язного мовлення учнів, корекції його недоліків, дадуть школярам активніше спілкуватися, сприятимуть їхньому розвитку під час висловлення власних думок і почуттів. Розвиток зв'язного мовлення учнів передбачає роботу над формуванням навичок виразного читання, які опираються на мовне чуття. Це закладено у формуванні таких умінь, як уміння розрізняти наголошені й ненаголошені склади, інтонувати різні за метою висловлювання і структурою речення, підвищувати й понижувати голос у процесі читання, прискорювати й уповільнювати темп мовлення. Зміст роботи щодо засвоєння норм української літературної мови подано у рубриці «Культура мовлення». Вивчення мовної теорії, доступної учням з інтелектуальними порушеннями, подається логічно завершеними частинами, що дає змогу одночасно ознайомитися з системою понять, а не з розрізненими мовними поняттями. Взаємозв'язки між поняттями реалізуються на основі групування часткових, видових і загальних, родових понять (наприклад, поняття слово є базовим для вивчення частин мови); матеріал групується також за спільною ознакою (словотвір різних частин мови); за контрастом (одночасно вивчаються співвідносні протилежні поняття, наприклад, звук і буква, антоніми і синоніми тощо). Учитель пам'ятає, що в кожному класі навчаються учні з різною сенсорною, мовленнєвою та інтелектуальною недостатністю, тому навичкою читання вони опановують за різний проміжок часу: одні читають швидше цілими словами, інші – повільно цілими словами, протяжно. Є й такі учні, які й у 7 класі зберегли поскладове читання. Це залежить від того, що вони в молодших класах не досить досконало засвоїли образи складів, працюючи з таблицею складів. Щоб учні навчилися швидше читати мовчки і розуміли те, що читають, учитель пропонує їм план читаного ними тексту. Розуміння і швидкість – основні характеристики мовчазного читання. У процесі формування у школярів умінь навчальної діяльності особлива увага надається інструкції. Учитель навчає учнів, як користуватися інструкцією для виконання того чи того завдання. Спершу він використовує ілюстративно-інтерпретаційну методику навчання, у якій словесна інструкція поєднується з наочним і практичним показом порядку виконання дій (операцій) та з елементами поетапного планування ходу діяльності. Інструкція учителя включає навідні запитання, які акцентують увагу учнів на допущених помилках, сприяє уточненню дій під час виконання завдання.

Учні прослуховують інструкцію і розглядають зразок виконання завдання, потім повторюють її, тобто навчаються плануючому висловлюванню і лише після цього

починають виконувати завдання. Виконавши завдання, самостійно розповідають про послідовність роботи. Це допомагає усвідомлювати сутність та послідовність ходу виконання завдання, сприяє формуванню умінь звітувати про виконану роботу. Зміст навчального матеріалу, вправи та запитання, практичні завдання спрямовані на здобуття учнями знань про мову і мовлення, види мовленнєвої діяльності, основні одиниці мови, форми мовлення та читання.

12 клас
(72 години, 2 години на тиждень)

Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Назва змістової лінії, розділу, теми			
Лінгвістична змістова лінія			
Вступ Краса і багатство української мови та літератури.	– розповідь; – пояснення з елементами бесіди; – робота з текстами; – обмін думками; – індивідуальна робота (заповнення таблиці «Відмінності між мовою та мовленням»).	Учень / учениця *має уявлення про красу і багатство української мови та літератури, їх словниковий склад, уміє користуватися тлумачним словником для пояснення значення слів.	– розвиток зв'язного мовлення, пізнавальної активності, мислення, уваги на основі ознайомлення учнів з поняттями «мова» та «мовлення»; – корекція дрібної моторики пальців рук у процесі удосконалення навичок письма.
Іменник	– пояснення з	Учень / учениця: *розрізняє граматичні	– розвиток ночно-образного

Повторення відомостей про іменник. Граматичні категорії іменника: число, рід, відмінок. Вживання кличної форми відмінка іменника при звертанні: батьку, Тарасе Григоровичу, Маріє Іванівно. Вивчення творчості Івана Франка.	демонстрацією наочності; – бесіда з елементами обговорення; – наведення прикладів іменників істот та неістот, власних та загальних назв, іменників, які відносяться до чоловічого, жіночого та середнього родів; – дидактичні ігри; – виконання усних та письмових вправ.	категорії іменника, адекватно ставить запитання; *виділяє в усному і письмовому мовленні іменники кличної форми, правильно вимовляє їх і записує; *контролює правильність вимови та запису, *виправляє помилки з допомогою і самостійно; намагається використовувати для переказу подані у творі характеристики героїв зіставляючи іменники з прикметниками.	мислення на основі аналізу граматичних категорій іменника; – розвиток мовлення на основі розширення словникового запасу іменниковою лексикою; адекватне вживання її в мовленні; – корекція умінь виконавчої діяльності; формування саморегуляції поведінки; - збагачення словникового запасу; формування лексичних та аудіювальних умінь; формування умінь монологічного мовлення; формування та корекція умінь виразного читання.
Прикметник	– пояснення з елементами бесіди;	Учень / учениця: *практично виділяє	– розвиток сприймання, пам'яті, мислення на

Повторення граматичних категорій прикметника: число, рід, відмінок. Визначення числа, роду, відмінка прикметника за числом, родом, відмінком іменника. Узгодження в усному і писемному мовленні прикметників з іменниками (дотримання лексико-граматичної сполучуваності). Роль іменників та прикметників у художньому стилі мовлення. Читання художніх творів Леоніда Глібова	– розповідь; – групове обговорення; – наведення прикладів прикметників; – дидактичні ігри; – виконання усних та письмових вправ.	граматичні категорії прикметника; *дотримується на письмі та в усному мовленні лексико-граматичної сполучуваності прикметників з іменниками, наводить приклади; *розуміє роль прикметників та іменників у текстах художнього стилю мовлення; наводить приклади з текстів; *аналізує зразок виконання завдання, з допомогою дотримується зразка та плану виконання завдання, інструкції, яку уважно вислуховує; з допомогою виправляє помилки в усному і писемному мовленні; *усно звітується про хід виконання завдання; *звіряє свою роботу з роботою товариша.	основі порівняння граматичних категорій прикметника; уточнення уявлень про роль прикметників у художньому стилі мовлення; – збагачення словникового запасу прикметниковою лексикою, адекватне використання її у мовленні. – формування умінь контролювати власну мовленнєву діяльність відповідно до засвоєних знань та умінь про граматичні категорії прикметника; корекція уваги, сприймання; розвиток довготривалої зорової та слухової пам'яті; корекція мисленнєвих операцій порівняння, класифікації, моделювання та
---	---	---	---

			узагальнення; корекція уяви.
Культура мовлення. Доречне використання прикметників у висловлюваннях, у текстах-описах.	-формування читацького інтересу; читання тексту вголос, сприйняття та аналіз прочитаного, відповіді запитання за змістом прочитаного; -розв'язання ситуаційних завдань.	Учень / учениця: *адекватно використовує прикметники в усному і писемному мовленні, зокрема у текстах описового стилю мовлення.	– формування культури мовлення на основі знань про правопис прикметників; дотримання лексико-граматичної сполучуваності.
Дієслово Загальне значення, *синтаксична роль. Часи дієслова. Змінювання дієслів за часами (практично). Число дієслова. Визначення числа дієслова за числом іменника. Правопис «не» з дієсловами. Вивчення творчості Марка Вовчка. Удосконалення умінь мовчазного читання.	– розпізнавання в тексті частин мови; - групування дієслів за часами ; - виявлення в тексті незнайомих дієслів, з'ясування їх лексичного значення; - словникові ігри; - навчально-пізнавальні ігри.	Учень / учениця: з допомогою і практично за запитаннями визначає дієслова в усному і писемному мовленні; *розуміє і пояснює синтаксичну роль дієслова; *визначає час дієслова, *змінює дієслова за часами (практично), наводить приклади; визначає число дієслова; *дотримується правопису «не» з дієсловами, наводить приклади; під контролем	- корекція фонематичного слуху; розвиток аналітико-синтетичного сприймання на основі визначення й узагальнення головних ознак дієслова; – формування комунікативної функції мовлення (монологічного й діалогічного мовлення на основі використання лексики, що належить до різних частин мови);

		слідкує за правильною вимовою та правописом дієслів; *виправляє помилки з допомогою учителя і самостійно; дотримується зразка виконання завдання, інструкції; *звітує про виконану роботу; *порівнює свою роботу з роботою товариша; *намагається адекватно оцінити виконане завдання; ефективно використовує допомогу.	– формування умінь адекватно оцінювати результати власної мовленнєвої діяльності; -виховання доброзичливого ставлення до однокласників у процесі роботи над художніми творами.
Займенник Поняття про займенник. Роль займенників у мовленні. Особові займенники. *Розподіл особових займенників за трьома особами. Правопис займенників з іменниками і прикметниками Вивчення творчості Лесі Українки	- виділення займенників у тексті; -складання словосполучень, речень із використанням займенників; - використання онлайн-ігор, вікторин; - пошукова діяльність учнів; - розподільний диктант; - вибіркового диктанта.	Учень / учениця: *має поняття про займенники, їх роль у мовленні; наводить приклади; з допомогою виділяє в усному і писемному мовленні особові займенники, *практично визначає, до якої особи відноситься займенник; *дотримується правил	- розвиток спостережливості, уваги, аналітико-синтетичної діяльності на основі знань про іменник та займенник; корекція мислення, пам'яті у процесі роботи із займенниками корекція технічної навички

		правопису займенників з іншими словами в реченні; *помічає допущені помилки, виправляє їх; адекватно сприймає допомогу; *уміє регулювати темп читання (пришвидшує чи уповільнює читання) за завданням учителя *намагається; дотримуватися орфоепічно правильної вимови слів та їх наголошування під час читання *під контролем; уміє знаходити в тексті займенники.	читання, насамперед умінь виразного читання.
Службові слова Прийменники, сполучники. Вживання сполучників для зв'язку однорідних членів речення. Вживання прийменників і сполучників для зв'язку речень у художніх	– пояснення з елементами бесіди; – розповідь; – групове обговорення; – наведення прикладів службових слів; – дидактичні ігри; – виконання усних	Учень /учениця: *має поняття про службові слова, їх роль у мовленні, наводить приклади; *під контролем доцільно вживає сполучники для зв'язку однорідних членів речення; *намагається контролювати	– корекція слухового сприймання, уваги, мислення, пам'яті на основі диференціації прийменників, сполучників, звертань; – розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу

творах. Вивчення поезії Павла Тичини.	та письмових вправ.	правильність усного і писемного мовлення, виправляти помилки; дотримується зразка виконання завдання; *під контролем адекватно оцінює власну роботу і роботу товариша; ефективно використовує допомогу орфоепічно правильно вимовляє слова під час читання *під контролем; знаходить в тексті службові слова.	звертаннями, прийменниками і сполучниками; формування умінь адекватно вживати у мовленні прийменники, звертання і сполучники для зв'язку членів речення і речень виховання бажання читати художні твори, активізувати до участі у обговоренні прочитаного.
Систематизація та узагальнення знань і вмінь, здобутих впродовж навчального року.	– бесіда; – обмін думками; – індивідуальна робота; – дидактичні вправи; – виконання тестових завдань.	Учень/учениця: – знає, що таке іменник, у чому його особливість як частини мови; – знає, які іменники є істотами, які –неістотами;	розвиток і корекція знань з таких розділів мовознавства: «Графіка», «Орфоепія», «Орфографія», «Лексикологія», «Синтаксис», «Пунктуація»; – розвиток і корекція

		– знає, які іменники є власними назвами, а які є загальними; – вміє визначати іменники в реченні; – визначає рід та число іменників; – вміє відмінювати іменники за відмінками; – вміє ставити іменники у кличну форму; – знає, що таке прикметник, у чому його особливість як частини мови; – вміє визначати прикметники в реченні; – визначає рід та число прикметників; – вміє відмінювати прикметники за відмінками; - вміє визначити часи дієслів; - знає написання не з дієсловами; - знає, які займенники є особовими;	знань про інформацію, текст, монологічне та діалогічне мовлення, текст, тему висловлювання, типи мовлення; – розвиток зв'язного мовлення у процесі засвоєння компетенцій нової української школи; – збагачення активного і пасивного словника вивченими поняттями.
--	--	--	---

		- вміє визначити займенники в реченні; - вміє визначити службові слова в реченні.	
--	--	---	--

13 клас (34 години, 1 година на тиждень)			
Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Назва змістової лінії, розділу, теми ЛІНГВІСТИЧНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ			
Вступ Мова – найважливіший засіб пізнання і спілкування. Краса і багатство української мови та літератури. Поезії про рідну мову. Повторення Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, окличні. Розділові знаки в кінці речень.	- записування речень, висловлювань; - відповіді на запитання; -сприйняття усвідомлення тексту, що містить нову інформацію; - колективне складання ланцюжка-продовження твердження «Мова- то серце народу...»; - збагачення словникового запасу. -відповіді на запитання до тексту;	Учень / учениця: розуміє значення української мови та літератури як засобу пізнання і спілкування, *наводить приклади з творів та з власного життєвого досвіду. Учень: / учениця *розрізняє види речень за метою висловлювання, наводить приклади, *під контролем дотримується правил правопису різних за метою	– формування пізнавального інтересу до рідної мови; виховання охайності, працелюбства, доброзичливості - корекція слухового сприймання; розвиток сприймання, словесно-логічного мислення, довготривалої

Типи мовлення: розповідь, опис, *роздум.. Особливості побудови текстів різних типів мовлення. Мовні засоби зв'язку речень у художніх творах. Літературні казки, оповідання. <i>Культура мовлення і читання</i> Дотримання інтонації різних речень. Байки українських авторів.	- складання висловлень різних типів мовлення за малюнком, ілюстрацією; - доповнення речень/текстів різних типів мовлення за поданим початком; - робота з деформованим текстом; - практичні завдання пошукового характеру; - графічний запис речення; - навчально-пізнавальні ігри. - написання смс-повідомлень із використанням різних за метою висловлювання речень;	висловлювання речень; *розрізняє типи мовлення, пояснює особливості побудови текстів різних типів мовлення, використовує різні засоби зв'язку речень у тексті (сполучники, займенники, повтори, спільнокореневі слова) використовуючи казки української літератури – читає вголос цілими словами з поступовим переходом до фразового читання доступні за змістом тексти (після опрацювання з учителем); Учень / учениця: *розрізняє на слух і на письмі інтонацію різних за метою висловлювання речень, *дотримується інтонації в усному і писемному мовленні, *використовує (на	пам'яті на основі знань про види речень за метою висловлювання і тексти різних типів мовлення. – збагачення мовлення різними за метою висловлювання реченнями; на основі зразків будувати тексти різних типів мовлення; дотримання культури усного і писемного мовлення. - удосконалення слухо-зорового сприймання, словесно-логічного мислення, довготривалої пам'яті на основі прочитаних творів.
---	---	---	---

	- виразне читання речень відповідно до мети та інтонації; - сприйняття речень на слух з метою визначення речень за метою висловлювання; - збагачення словникового запасу.	письмі) мовні засоби зв'язку речень у тексті. – *відповідно до мовленнєвих можливостей правильно вимовляє звуки в словах під час читання та відповідей на запитання; – читає розбірливо (відповідно до мовленнєвих можливостей), достатньо гучно; – правильно наголошує слова під час читання (за нагадуванням учителя); (*під контролем учителя).	- коригування недоліків мовлення; - досягнення правильної вимови звуків рідної мови в словах і фразах; - розвиток зорового сприймання під час читання; - розвиток дикції на основі розвитку рухливості артикуляційного апарату, плавного дихання, гучності голосу; – пояснення значення незрозумілих слів на основі змісту прочитаного твору; дотримання лексико-граматичної сполучуваності слів під час усного або письмового переказу змісту прослуханого чи прочитаного тексту; формування умінь культури мовлення.
КОМУНІКАТИВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ			

Говоріння Переказ прочитаного з *виконанням творчого завдання (висловлення власного ставлення до подій, персонажів (героїв) та їхніх вчинків на основі вивчених літературних творів. Складання діалогів.	- аналіз будови тексту; - колективне складання простого плану; - визначення типів мовлення; -обмін думками на теми, пов'язані з ціннісними орієнтирами. -сприйняття тексту на слух, розуміння нескладних текстів, що належать до вивчених типів і жанрів мовлення; - робота з текстовими запитаннями; - обговорення тексту; - створення діалогічних та монологічних висловлювань; - складання та розігрування телефонних розмов; - інсценування байки, що містить діалог; - складання діалогів із дотриманням вимог до культури мовлення; - збагачення словникового запасу.	Учень / учениця: *бере активну участь в діалозі на задану учителем тему, *адекватно будує репліки діалогу,* виправляє допущені помилки; з допомогою правильно записує репліки діалогу з дотриманням правил правопису і пунктуації, адекватно реагує на зауваження, критично ставиться до власних відповідей та відповідей товаришів, сприймає надану допомогу.	-формування умінь будувати репліки діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування; закріплення умінь діалогічного та монологічного мовлення.
---	--	---	--

Ділове мовлення Ділові папери. Лист, адреса. Заява. Автобіографія. Доручення. Місце і роль ділового мовлення у житті людей Розписка. Оголошення. План роботи. Звіт про виконану роботу. Пояснювальна записка. Протокол, витяг з протоколу. <i>Культура мовлення.</i> Побудова тексту офіційно-ділового стилю мовлення. Культура оформлення ділових паперів.	-екскурсія на пошту; - аналіз зразка листа, заяви, автобіографії, доручення, розписки, оголошення, плану роботи, звіту про виконану роботу, пояснювальної записки, витягу з протоколу; - написання ділових паперів різних видів. -введення в монологічне мовлення найпоширеніших етикетних формул спілкування; - колективне складання пам'ятного словничка найпоширеніших етикетних формул (привітання, прощання, вибачення, висловлення вдячності); - збагачення словникового запасу.	Учень / учениця з допомогою учителя і самостійно створює невеличкі усні та письмові тексти описового і розповідного характеру з елементами діалогу; *дотримується структури текстів різних типів мовлення; правил правопису; *правильно інтонує різні за метою висловлювання речення, дотримуючись на письмі розділових знаків у різних за метою висловлювання реченнях, використовуючи зразок, план та інструкцію, *правильно оформляє ділові папери; ефективно використовує надану допомогу, *контролює хід виконання завдання.; з допомогою	- на основі лексики ділового стилю мовлення самостійно оформляти ділові папери; дотримуватися культури їх оформлення
---	--	---	---

Повторення вивченого протягом року Створення невеличких текстів різних типів мовлення. Оформлення ділових паперів. Формулювання запитань до текстів, побудова діалогів, визначення головної думки, встановлення причиново-наслідкових зв'язків, узагальнення тощо.	- створення та переказування текстів різних типів мовлення; - робота з текстами з деформованою будовою; - написання ділових паперів за зразком; - читання мовчки текстів різних типів і стилів; - ідентифікація прочитаного/почутого із власним досвідом (інформація для себе/інформація для світу); - збагачення словникового запасу.	виправляє допущені помилки. На кінець року: Учень / учениця з достатнім рівнем розвитку пізнавальних можливостей: знає: будову тексту; особливості тесту-розповіді та тексту-опису; типи мовлення, стилі мовлення; назви і призначення ділових паперів; уміє: оформляти ділові папери; за даним планом створювати тексти різних типів; розрізняти тексти різних типів, стилів і жанрів мовлення; будувати діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування; переказувати почуте або прочитане близько до змісту тексту; висловлювати власне ставлення до подій, героїв	
--	---	---	--

		(персонажів) твору та їхніх вчинків. Учень / учениця з нижчим рівнем розвитку пізнавальних можливостей: знає: будову тексту; типи мовлення; назви і призначення ділових паперів; уміє: оформляти ділові папери; усно переказувати зміст тексту за даним планом; брати участь в діалозі на задану тему спілкування; розрізняти тексти різних типів, жанрів і стилів мовлення.	
--	--	--	--

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ІНТЕГРОВАНОГО
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО КУРСУ
(УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРА)
12-13 класи**

Інтегрований курс «Українська мова та література» для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку враховує особливості пізнавальної діяльності цих дітей. Він спрямований на різнобічний розвиток особистості учнів, сприяє їхньому розумовому розвитку, етичному, естетичному вихованню, що допомагає учням досягти того рівня загальноосвітніх знань, умінь та навичок, який необхідний їм для соціальної адаптації.

Оцінювання результатів навчання інтегрованого курсу «Українська мова та література» здійснюється на основі компетентнісного підходу, який насамперед має забезпечити учням отримання знань як засобу пізнання та комунікації, передбачає формування мовної та літературознавчої культури особистості, сприяє формуванню громадянської позиції, національної самосвідомості.

Контроль результативності навчання засобами моніторингу та оцінювання є важливим аспектом навчального процесу і значною мірою визначають його якість. На уроках провідною формою навчання і здійснення контролю за досягнутими результатами є діалог, який відбувається на всіх етапах навчальної діяльності і до якого учнів залучає вчитель, спонукаючи розмірковувати, робити узагальнення і висновки, висловлювати власні думки, оцінювати у межах можливостей. Під час такого оцінювання обов'язковим має стати контроль за прочитанням (ознайомленням) кожним учнем програмових творів, визначення рівня засвоєння їхнього змісту та вироблення вмінь і навичок їхнього аналізу, перевірка виконання усних і письмових робіт.

Структурними компонентами контролю навчальних досягнень учнів є перевірка та оцінювання результатів навчальної

діяльності.

Оцінюванню підлягають засвоєні знання, мовленнєві й практичні навички та уміння, ставлення до навчально-практичної діяльності, що були покладені в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (I - початковий, II- середній, III – достатній) та критеріїв їх оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Об'єктами перевірки й оцінювання є:

Аудіювання (слухання і розуміння прослуханого)

Оцінюється здатність сприймати та аналізувати (здійснювати смислову обробку інформації), розуміти усне висловлювання чи прочитане педагогом. Оцінюванню підлягають: розуміння почутого, вміння визначити основну думку, причинно-наслідкових зв'язків (аналіз).

Для успішного здійснення аудіювання потрібно бути уважним, уміти швидко актуалізувати весь попередній мовленнєвий та інформаційний досвід, концентрувати увагу на змісті висловлювання при мінімальному контролі за його мовною формою, мати треновану короткочасну і розвинену довготривалу пам'ять, здатність результативно працювати у визначених часових межах.

Говоріння (діалогічне та монологічне висловлювання (усний переказ))

Об'єктами перевірки є складені учнями висловлювання (побудова діалогів, усний переказ творів, формулювання запитань до текстів, визначення головної думки, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення тощо). Ураховується ступінь повноти розкриття теми, міра самостійності виконання роботи, вміння особистісної оцінки твору.

Під час перевірки звертається на: уміння відповідати на запитання за змістом прослуханого, прочитаного, побаченого (самостійно або за підтримки з боку вчителя); вміння відповісти на запитання співбесідника; уміння висловлювати емоційне ставлення до описуваних подій (за допомогою вчителя), вміння підтримувати та ініціювати діалоги з учителем, однокласниками; вміння брати участь в інсценуванні діалогів (1-3 репліки), які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій, діалогів з казок, оповідань тощо.

Під час перевірки сформованості монологічного мовлення увага звертається на: уміння розповідати (за умови опори на попередній діалог з вчителем, з його допомогою та під його контролем; знання і застосовування на практиці певної форми мовленнєвого етикету).

Читання

Об'єктами оцінювання навички читання є **спосіб читання** (свідоме читання вголос цілими словами з переходом до фразового читання (залежно від мовленнєвих можливостей учня); **читання тихо та мовчки** доступних за змістом текстів; темп (швидкість) читання; **дотримання необхідного темпу** читання вголос (нормально, повільно); **правильність читання** (звукова культура мовлення: звуковимова, дикція, плавне дихання, гучність голосу, наголошування слів).

Під час перевірки звертається увага на **сміслову і технічну сторони** читання. **Технічна сторона** читання полягає у перевірці способу читання: побуквений, відривний складовий, плавний складовий, читання цілими словами, групами слів. Показники: а) правильність – відсутність заміन, пропусків, додавань (повторів, «вигадувань»), перестановок; б) виразність – інтонація, паузи, наголоси.

Смістова сторона читання передбачає розуміння значень слів, змісту речень, основного смислу прочитаного, усвідомлення смислових зв'язків між словами в реченні, між реченнями, частинами тексту, окремими епізодами, висловами та ілюстраціями, послідовності розгортання подій у творі; уміння визначити дійових осіб твору, надати оцінку їхнім вчинкам.

Також оцінюється **виразність читання**, що передбачає дотримання розділових знаків, логічних пауз і наголосів, потрібної інтонації під час читання (початок і кінець речення, паузи між реченнями та в середині речення, обумовлені розділовими знаками).

Виконання письмових завдань

Правильне, грамотне і охайне виконання письмових завдань привчає учня до систематичної праці, формує повагу до неї, звичку до чистоти, охайності та порядку. Насамперед, це дає можливість закріпити отриманні знання та проявити їх на практиці (виявити власну компетентність з означеного предмета). Це можуть бути наступні завдання:

- письмова відповідь на поставлене в підручнику або вчителем запитання;
- тестування;

- складання планів (простих і складних);
- складання таблиць, схем, написання конспектів (у старших класах), робота з цитатним матеріалом, з літературними джерелами, додатковою словниково-довідковою літературою та інші види робіт, передбачені чинними програмами;
- написання мінітворів (у старших класах).

Оцінюючи письмові роботи з літератури, слід урахувати наступні критерії:

- наявність результату роботи;
- грамотність (якість виконання робіт);
- охайність;
- дотримання правил оформлення роботи (дотримання вимог орфографічного режиму).

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
І - почат ковий	1	Учень (учениця) намагається зливати звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Текст літературного твору прочитаний частково. Змісту прочитаного не розуміє. Учень (учениця) не може переказати текст. Мовлення не розвинене. Велика кількість мовленнєвих та граматичних помилок. Текст розуміє частково. На запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не приймає. У діалог не вступає. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. Письмових завдань не виконує.
	2	Учень (учениця) читає уповільнено, по складах, робить заміни букв. Текст прочитаний не в повному обсязі, зрозумілий частково. Учень не може переказати прочитане. Мовлення не розвинуте. Потребує постійного контролю та підтримки вчителя. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів приймає частково. В діалог не вступає. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. Письмових завдань не виконує, допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає.
	3	Учень (учениця) читає по буквах, на елементарному рівні (за допомогою та підтримкою педагога) відтворює матеріал, називаючи окремий літературний факт або явище (автора, назву твору, окремих літературних персонажів тощо). Допускає заміну, перестановку окремих букв, складів. Припускається багатьох помилок у вимові звуків, слів, інтонуванні речень. Зміст прочитаного не завжди розуміє. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. До читання байдужий, потребує постійного контролю та активізації діяльності. Письмові завдання виконує частково, неправильно, допомогу у вигляді інструкції та зразка сприймає частково.

II – серед ній	4	Учень(учениця) намагається читати складовим способом, читає уповільнено. Твір прочитано, сприйнято емоційно, але відтворюється неусвідомлено, фрагментарно: учень не бачить зв'язку між епізодом і характером героя. Намагається переказати окремі епізоди чи частини змісту за ілюстраціями, навідними запитаннями при значній допомозі вчителя. Структура висловлювань порушена. Спостерігаються повтори окремих складів, слів. Допускає значні порушення у постановці наголосів, інтонуванні. У змісті тексту орієнтується з допомогою вчителя. Добирає ілюстрації. З допомогою вчителя відповідає на питання до змісту, знаходить підтвердження словами тексту, орієнтується у структурі твору. Учень (учениця) вступає в діалог відповідно до запропонованої ситуації, мети спілкування. Мотиви спілкування низькі. Будує 2 і більше речень або переказує окремі фрагменти змісту зі значною допомогою вчителя. Фрази незавершені, непоширені. Лексичний запас обмежений, припускається мовленнєвих помилок. Може сприймати допомогу щодо виправлення мовленнєвих помилок. Лексику твору не використовує. Сприймає допомогу вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). Учень (учениця) письмові завдання виконує із великою кількістю помилок, не дотримується вивчених правил правопису. Допускає пропуски, перестановки, недописування. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. Потребує контролю та допомоги.
	5	Учень (учениця) читає цілими словами повільно, монотонно; темп читання нерівномірний. Інтонації речень не дотримується. Не диференціює у змісті головне і другорядне. У висловлюваннях спостерігаються порушення послідовності викладу, повтори вже висловленого. Сприймає допомогу у вигляді навідних запитань, ілюстрацій. Потребує мотивації і контролю з боку вчителя. Частково орієнтується в структурі тексту, за допомогою вчителя складає простий план твору, на питання за змістом тексту відповідає неточно. Частково, разом з учителем називає послідовність описаних подій, намагається встановити часові та причиново-наслідкові зв'язки між подіями. За допомогою вчителя називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя).

		Лексику твору для підтвердження власної думки не використовує, не може дати характеристику герою, подій, висловлювання незв'язні, самостійно висновки про прочитане сформулювати не може. У висловлюваннях наявні недоліки: порушена структура мовлення (відсутні зачин або кінцівка), збіднена лексика, є мовленнєві помилки. Діалог на задану тему часто до кінця не підтримує. Не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Сприймає допомогу щодо виправлення мовних помилок. Учень (учениця) письмові завдання виконує після кількох роз'яснень. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає пропуски, перестановки, недописування. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. Потребує контролю та допомоги.
6		Учень (учениця) читає цілими словами повільно, монотонно; темп читання нерівномірний. Намагається не дотримуватися правильної інтонації речень. Має уявлення про зміст твору, може переказати незначну його частину та з допомогою вчителя визначає основні сюжетні елементи, на репродуктивному рівні відтворює фактичний матеріал Фрагментарно сприймає сюжетну лінію. Зміст відтворює за планом за допомогою вчителя не в повному об'ємі. В основному дотримується структури висловлювання. Висловлює стереотипне просте ставлення до прослуханого, емоції поверхові. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя. Учень (учениця) намагається підтримати діалог відповідно до ситуації спілкування, достатньо швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Репліки непоширені, неповні, монотонні. Будує текст, який відзначається певною зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, відсутні зачин або кінцівка, збіднена лексика, є мовленнєві помилки. За допомогою вчителя знаходить у тексті слова, вислови, речення, які розкривають тему та основну думку твору, підтверджують висловлену думку. Разом з учителем називає послідовність описаних подій, встановлює часові та причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя). Потребує стимулювання і контролю з боку вчителя. Учень (учениця) самостійно впізнає і розрізняє прозові та віршовані твори (на слух та за графічною формою тексту) Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу до діяльності.

		Учень (учениця) письмові завдання виконує після додаткових роз'яснень та за підтримки вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає неточності у виконанні. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. Потребує контролю та допомоги.
III – доста тній	7	Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонавання речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Намагається відповідати самостійно на запитання по тексту, але лексику твору для відповіді не використовує. Оцінює ставлення до прочитаного не виявляє. Учень (учениця) знає зміст твору, переказує окрему його частину, за допомогою знаходить у тексті приклади відповідно до сформульованого завдання, висловлює примітивне оцінювальне судження і доводить його одним-двома аргументами, використовує лексику твору. Називає (за допомогою) послідовність описаних подій, встановлює часові та причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя). Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу, заохочення. Цікавиться оцінкою власної діяльності. Учень (учениця) в основному дотримується структури висловлювання. Намагається аналізувати елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання. Учень (учениця) підтримує діалог, добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Будує текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, збіднена лексика. Не завжди дотримується правильного інтонавання речень. Припускається кількох мовних помилок. Учень (учениця) письмові завдання виконує після додаткових роз'яснень та за незначної підтримки вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає неточності у виконанні. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності.
	8	Учень (учениця) читає монотонно, цілими словами у достатньому темпі. За допомогою вчителя намагається інтонувати речення. Орієнтується у фактичному змісті та структурі тексту (інколи плутається

	у послідовності). Відповіді на запитання вчителя може підтвердити словами (уривками) з тексту. Виявляє інтерес до читання, активність під час роботи над змістом. Має уявлення про назву та автора твору. За допомогою вчителя виділяє основне у творі і характеристики персонажів. Називає (за незначної допомоги) послідовність описаних подій, встановлює часові та причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя). Відтворює віршований твір, передбачений програмою. Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку. Намагається слідкувати за послідовністю і логічністю висловлювання. Спирається на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Текст переказує з опорою на ілюстрації, план з допомогою вчителя. Може відтворити окремі факти, фрагменти тексту з допомогою вчителя. Висловлює своє ставлення до сприйнятого висловлювання. Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування. У висловлюваннях використовує складні речення, припускається помилок у мовному оформленні. Намагається виконувати усі завдання та рекомендації вчителя. Потребує стимулювання. Учень (учениця) письмові завдання виконує за незначної підтримки вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає неточності у виконанні. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. В роботі користується інструкцією. Потребує незначної допомоги та підтримки вчителя.
9	Учень (учениця) читає повільно цілими словами. Дотримується правильності наголосів у словах. Намагається інтонувати речення. Читає виразно (відповідно до мовленнєвих можливостей), достатньо гучно. Орієнтується у фактичному змісті та структурі тексту. Відповіді на запитання вчителя намагається підтвердити словами (уривками) з тексту. Виявляє інтерес до читання, активність під час роботи над змістом. Учень (учениця) самостійно впізнає і розрізняє прозові та віршовані твори (на слух та за графічною формою тексту, уміє користуватися методичним і довідковим матеріалом підручника, Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє і дотримується елементарних причинно-наслідкових зв'язків. У власних висловлюваннях використовує складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено, потребує стимулу і допомоги вчителя.

		Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу предмета розмови. У висловлюваннях намагається дотримуватися правильної інтонації. Правильно будує (переказує) текст, розкриваючи його загальний зміст і головну думку. Учень (учениця) письмові завдання виконує самостійно. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Намагається самостійно контролювати написане. Застосовує знання в діяльності. До роботи ставиться з інтересом.
--	--	---

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) навичкою читання не володіє. Змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя. Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не здатен скласти коротке монологічне звернення. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. Письмові завдання не виконує, не розуміє поставлених задач. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
II – середній	Учень (учениця) знає букви, зливає звуки у склади під час читання, переважно використовує побуквений спосіб, робить заміни букв. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. До читання ставиться пасивно, потребує постійної допомоги і контролю за діяльністю з боку вчителя.

	Учень (учениця) елементарно орієнтується у змісті предмету мовлення. Реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи на окремі запитання лише —так чи —ні. Потребує постійної підтримки та стимулювання діяльності. Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Потребує постійного стимулювання діяльності. Письмові завдання не виконує, здатний списувати зі зразка з великою кількістю помилок. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
III – достатній	Учень (учениця) знає букви, зливає звуки у склади під час читання, переважно використовує побуквений спосіб, робить заміни букв. Припускається помилок у вимові звуків, складів, слів. Потребує допомоги вчителя у поясненні незнайомих слів. Зміст прочитаного розуміє з допомогою вчителя. Потребує постійного контролю та активізації діяльності. Учень (учениця) будує прості непоширені речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про прочитане (почуте, побачене). <i>Мовлення.</i> Відповідає на запитання, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Сприймає допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань. Потребує постійного стимулювання діяльності. За суттєвої допомоги вчителя учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонукання), не ініціюючи розмови. Повторює відповіді за співрозмовником. Будує прості непоширені речення. Потребує постійного стимулювання діяльності. Письмові прості завдання виконує, здатний списувати зі зразка з великою кількістю помилок. Письмо неохайне. Ставлення до роботи позитивне. Потребує спонукання і допомоги з боку вчителя.
Сформованість життєвої компетентності	
– уважно слухати, розуміти звернене мовлення; – знати букви, володіти навичкою читання (у межах можливостей); – знати, що державною мовою є українська; – слухати і читати прості слова і речення, тексти (залежно від мовленнєвих можливостей);	

– розуміти зміст (у межах можливостей), описаний в прослуханому (прочитаному) творі;– переказувати простий знайомий текст за планом, за допомогою вчителя;– користуватися зразком та допомогою вчителя.

Оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії з передбачає:

- оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою інтегрованого курсу з української мови та літератури з урахуванням психофізичного та мовленнєвого розвитку учня;
- оцінювання якісних характеристик навчальних досягнень учнів відповідно їхнього розвитку;
 - застосування стимулюючого оцінювання;
 - орієнтування на сильні сторони дитини.

У навчанні застосовуються такі види оцінювання: поточне, тематичне, підсумкове.

Поточне оцінювання здійснюється під час вивчення учнем теми уроку.

Тематичне оцінювання передбачає виявлення навчальних досягнень учнів після вивчення однієї або кількох програмових тем.

Підсумкове оцінювання здійснюється в кінці семестру і навчального року.

